

Bruk av lokal kunnskap i skolen

Av Morten Mediå

Foredrag til Lån en forsker ved Jektvik skole 29.09.11

Innledning

”Ingen steder nødvendigheter, men over alt muligheter” (Febvre 1922 i Holt-Jensen 2007) ble de franske regionalgeografens slagord for sin fagfilosofi. De franske regionalgeografene mente at mennesker og naturgrunnlag på et sted eller i en region over tid dannet et unikt sted/en unik region.

Med lokal kultur og kunnskap så menes det alle de ressursene og mulighetene som finnes på stedet.

Modernitet

Dag Jørund Lønning skriver i boka ”Den Norske bygda og den store verden” (Lønning 2003) at i den sterke moderniseringa og effektiviseringa av den norske bygda etter 2. verdenskrig så ble de tradisjonelle arbeidsmåtene i landbruket sett på som gammeldags og umoderne. Med på skraphaugen fulgte så å si alle sider ved den tradisjonelle norske bonde- og bygdekulturen. Alt fra lokal tradisjonsmat, lokale handverkstradisjoner, lokal byggetradisjon og lokal sikker ble nå sett på som en del av den gamle og umoderne tid som vi på vei mot framtidssamfunnet ”Utopia” måtte legge bort. Alt som ikke var effektivt og rasjonelt måtte på linje med overtroen bort (Lønning 2003).

Mens bygde og det gamle bondesamfunnet tidligere hadde vært en totalramme for menneskelivet så ble bygdene under industrialiseringa til råvareleverandør til industrien. I takt med de økende kravene til effektiv drift så har tusenvis av gårdsbruk blitt nedlagt og bygdene tapet for folk (Lønning 2003).

Steder rundt omkring i Norge ble mer og mer like. Vi fikk de samme bensinstasjonene med de samme burgerne (pløsene). Ungdommen kjeda seg og benyttet første og beste anledning til å forlate hjemstedet for aldri mer å komme tilbake. Det ble for bygdene fraflytting og forgubbing.

Postmodernitet

Postmodernitet betegner et brudd med moderniteten, altså noe som kommer etter (post) moderniteten. Innenfor samfunnsvitenskapen kom postmodernismen i fokus i tida etter omveltningene i Øst-Europa fra 1989 og utover 1990-tallet. Det postmoderne uttrykket framhevet kritikken mot modernitetens framskritt- og utviklingsretorikk. Kritikken rettet seg også mot et samfunnssystem der hvor man hevdet at enkeltmenneskets kreativitet og individualitet ble borte. Mens det moderne la vekt på form og struktur så la det postmoderne vekt på kontrastene og motsetningene som er i samfunnet (Lønning 2003).

I det postmoderne samfunnet er det fokus på de unike enkeltindividene. I dag er det å handle ut i fra egne interesser noe som er ventet av deg. Det å skulle realisere seg er i dag ikke bare for de få utvalgte, men noe som er helt naturlig når de unge skal reflektere over egen framtid (Lønning 2003).

Sosiologen Zygmunt Bauman (Bauman i Lønning 2003) mener at det postmoderne mennesket på mange måter har et håpløst utgangspunkt: Dess mer individuell frihet, dess sterkere vil man ønske seg fellesskapet, og dess mer fellesskap med de normer det medfører, dess mer vil man søke friheten.

Zygmunt Bauman som selv har skrevet mye om det postmoderne samfunnet har nå sluttet å bruke begrepet postmoderne. Han skriver i boka "Flytende modernitet" (Bauman 2001) at han mener at moderniteten består av en fast og en flytende del. Dagen samfunn betegner han som en flytende modernitet som med sin flytende karakter griper inn i alle forhold.

Bygda i den postmoderne/flytende moderne tida

Det spennende med den postmoderne tida er at ting og tradisjoner som moderniteten og industrialismen dømte til skraphaugen er i ferd med å komme igjen. Vi ser med fornyet interesse for det tradisjonelle kulturlandskapet, bygningsvern, tradisjonsmat, tradisjonsmusikk og tradisjonelle måter å leve på som for eksempel småbruket. Mens det tidligere var slik at det å følge tradisjonene var pliktstyrt så kan man i dag velge om man vil følge den og hvilken tradisjon man vil følge (Lønning 2003).

Lønning mener at bygdas viktigste ressurs i kampen for å overleve i den postmoderne tida er stedets egen historie og dens lokale kunnskap. I globaliseringens tidsalder er det to tilsynelatende ulike prosesser som opptrer samtidig. Vi blir på den ene siden mer og mer like og utsatt for de samme påvirkningene på tvers av grensene. Og da oppstår det et stadig sterkere behov for det som er annerledes og særprega (Lønning 2003).

Det blir ropt høyt etter produkt og opplevelser som er annerledes, genuine, tradisjonelle og opprinnelige. Tradisjonsmatbegrepet er hentet fra det lokale bondekvinnelaget sine kokebøker er gjort trendy (Lønning 2003).

Uten globaliseringa så hadde vi heller ikke sett den fornyede interessen for det lokale. Derfor har flere teoretikere kalt det for glocalisering. I det ligger det at vi både er mer lokale og globale på samme tid (Lønning 2003).

Bruk av lokal kunnskap til å bygge et sted

Den kulturøkonomiske strategien går ut på å omdanne og benytte lokal kunnskap og kultur som ressurser for steds- og næringsutvikling (Lønning 2003).

Målet er først og fremst å utvikle nye salgsprodukt for intern og ekstern markedsføring. For det andre å utvikle den lokale kulturen, identiteten og stoltheten.

De lokale kunnskapene/ressursene kan finnes innen mat, språk, kunst og handverk, musikk, visuell presentasjon, historie og hendelser, mytologi og folkløse, litteratur, landskap, natur og fauna.

Særlig innen matproduksjon og reiseliv så vil det lokale særpreget være et fortrinn. Og samtidig som stedet eller produkter fra stedet blir etterspurte så fører det til at man får stolthet over stedets kulturarv. For de som vokser opp på stedet kan med økt fokus på de lokale tradisjonene og lokal historie få en sterkere stedstilknytning. Hvis stedet blir kjent kan lokalsamfunnet også trekke til seg nye folk. På den måten får vi også til en stedsutvikling (Lønning 2003).

Om lokal kunnskap i kunnskapsløftet 06

Fra generell del:

I avsnittet om **Kulturarv og identitet** står det:

”Opplæringen skal derfor ivareta og utdype elevenes kjennskap til nasjonale og lokale tradisjoner”.

(Kunnskapsdepartementet 2006 generell del)

I avsnittet om **Læring som lagarbeid** heter det at:

”Men lærerne skal fungere ikke bare som instruktører, veiledere og forbilder for barn - de skal virke sammen med foreldre, arbeidsliv og myndigheter som også utgjør vesentlige deler av skolens brede læringsmiljø”. (Kunnskapsdepartementet 2006 generell del)

Og videre at:

”Gode lærere har derfor åpenhet overfor og trening i å engasjere foreldrene og lokalt arbeids- og organisasjonsliv for skolens formål”.

(Kunnskapsdepartementet 2006 generell del)

Under avsnittet om **Et bredt læringsmiljø: Elevkultur, foreldredeltakelse og Lokalsamfunn** heter det at:

”Lokalsamfunnet, med dets natur og arbeidsliv, er selv en vital del av skolens læringsmiljø. De unge henter på egen hånd impulser og erfaringer herfra som undervisningen må knytte an til og berike”. (Kunnskapsdepartementet 2006 generell del)

Og videre heter det:

”Men undervisningen må generelt initiere kontakt til skolens nabolag og gjøre bruk av de ressurser som ligger i dens omegn. Skolen skal være aktiv som et ressurs-, kraft- og kultursenter for lokalsamfunnet der det knyttes nærmere kontakter, ikke bare mellom voksne og unge, men også til lokalt arbeids- og næringsliv.” (Kunnskapsdepartementet 2006 generell del)

Fra Kunnskapsløftet 06 Læreplan for grunnskolen og videregående opplæring:

Under overskriften Lokalt arbeid med læreplaner for fag står det følgende:

”Læreplanene i fagene forutsetter at det konkrete innholdet i opplæringen, hvordan opplæringen skal organiseres og hvilke arbeidsmåter som skal brukes i opplæringen, bestemmes på lokalt nivå.” (Kunnskapsdepartementet 2006 læreplandel)

Som vi ser av sitatene så står det en god del om bruk av lokal kunnskap og ressurser i skolen. Det er også som vi ser rom for å lage lokale varianter og lokale arbeidsmåter for hvert enkelt fag.

Innen hvert enkelt fag så varierer det en del om hvor mye konkret det står om lokal kunnskap. For mitt fag geografi (og samfunnsfag) står det en god del om både analyse av lokalsamfunnet, kart over lokalsamfunnet, lokal historie, lokalt demokrati.

Eksemplet: Grange Primary School

<http://www.richardgerver.com/index>

Richard Gerver tok over som rektor ved Grange Primary School på slutten av undervisningsåret 2001/2002. Skolen var da (Gerver 2010) i følge Gerver typisk for mange av de skolene som sliter innen dagens system. Lærestaben var stresset, moralen var lav og skolen slet med å definere sin identitet og sine mål. Som en følge var derfor undervisningen av ungene irrelevant.

De ansatte hadde lang erfaring og var engasjerte i arbeidet på skolen med barna. Men de hadde i følge Gerver mistet sitt fokus. Lærerne fulgte lærerplanene og de instruksjoner de fikk fra sentrale

myndigheter. Likevel så fikk de dårlige eksamensresultater og opplevde et sterkt press fra lokale myndigheter for å forbedre sitt snitt. Og å fokusere på å forberede seg godt på de nasjonale testene. Dette gav igjen mindre inspirasjon og gjorde det enda vanskeligere å se det helhetlige målet med opplæringen. Skolen var i en nedadgående spiral (Gerver 2010).

Gerver sammen med staben ved skolen satte i gang en dialog og diskusjon om hva som skulle være målene som skolen skulle jobbe mot. I arbeidet formulerte de noen abstrakte spørsmål:

Hvordan kan vi gjøre skolen om til Disneyland?

Med dette mente de hvordan å gjøre skolen deres så god for elevene at elevene de gledet seg til hver skoledag? I Disneyland er det slik at ungene uten problemer kan vente 45 minutter i kø for å få ta en karusell eller lignende. Mens de fleste ungene på skolen viste en svært liten grad av tålmodighet.

Hva ville jeg ønsket å lære hvis jeg var 8 år?

Hvordan skal vi selge læring til ungene?

Hvorfor er skriving og regning kjedelig?

Gerver skriver at i arbeidet med disse spørsmålene så opplevde han hele staben som svært engasjert og entusiastisk. Han skriver at han tror dette er på grunn av at ingen av disse spørsmålene har et klart definert svar. Hvert av spørsmålene fødte nye spørsmål. Prosessen førte til bedre kommunikasjon mellom de ansatte og førte til at de fikk reel makt/innflytelse over sin egen hverdag (empowerment) (Gerver 2010).

De slo fast for å forbedre barnas utdanning så måtte de først forbedre elevenes selvtillit og selvfølelse. Målet for skolen ble derfor å konsentrere seg om å utvikle mennesker. Helt sentralt i prosjektet var å gi elevene reel makt/innflytelse/kontroll på sin egen hverdag (empowerment) (Gerver 2010).

Etter hvert kom de fram til at de ønsket å skape en skole etter modell av lokalsamfunnet/byen. Den skulle ha:

Et politisk system eller byråd med valgte representanter fra skolen. Dette rådet skulle styres av en valgt ordfører blant elevene. Ordføreren fikk da opplæring fra lokale parlamentsmedlemmer i kommunen.

Et miljøteam som tok seg av det fysiske miljøet. De fikk ansvaret for dyrking av frukt og grønnsaker og andre planter for salg og til bruk i skolens kjøkken. (også her fikk de opplæring av lokale folk fra bransjer som driver med dette)

Et elev- vennesystem som trener elever i konfliktløsning, oppfølging av uteområder, rådgivning og førstehjelp (disse fikk også opplæring fra folk som jobber med dette lokalt).

Byen har også en rekke firmaer som tjener behovene til lokalsamfunnet og inkluderer:

En sunn matbutikk som er drevet av elevene.

En café som serverer mat til lunch med elever som ansatte. Med meny på fransk.

Et museum med ansvaret for skolens historie i lokalsamfunnet som er åpen for publikum.

En håndverksbutikk som lager og selger alle typer håndverksprodukter som er laget av barna.

Inkludert kunstverk som er utstilt i et eget galleri.

Et eget mediesenter som produserer en avis, daglige radioprogrammer og ulike filmer og dvd-er.

Alle de elevene som skulle jobbe i disse bedriftene fikk opplæring av folk fra lokale bedrifter inne de forskjellige bransjene.

I skolen sin timeplan for uka ble det satt av tid på fredagen til ulike workshops eller kurs. Disse kursene/workshopsene holdes av foreldre eller andre fra lokalsamfunnet i emner/temaer de er opptatt av eller engasjert i. Elevene kan så velge mellom disse ulike kursene. Når kurset er avsluttet så får elevene et diplom eller et bevis på at de har gjennomført kurset (Gerver 2010).

Som vi ser av skolen arbeid så har de i stor grad brukt lokal kunnskap for å utvikle sin skole.

Og ved å engasjere lokalsamfunnet inn i skolen og skolen inn i lokalsamfunnet så skaper man gjensidig interesse og gjensidig engasjement for hverandre.

Hvorfor bruke lokal kunnskap?

Den lokale kunnskapen er lett tilgjengelig og den handler om det stedet vi bor. Det er derfor en nær og relevant kunnskap.

Den lokale kunnskapen kan sees i sammenheng med regionale, nasjonale og globale hendelser. For eksempel hvis temaet for undervisningen er 2. verdens krig. Hva skjedde her under andre verdens krig? Er det noen som kan fortelle om det? Er det skrevet noe om det?

Den er kunnskap som gir hver enkelt av elevene og de voksne en stedsidentitet og stolthet over vårt hjemsted. Og det er med på å utvikle vår egne identitet. I det postmoderne samfunnet (flytende moderne) så er alle på jakt etter vår identitet. Hvor kommer vi fra? Hvor og hvordan levde våre forfedre? Hva tenkte de? I møte med andre mennesker så kan vi snakke om vårt hjemsted. Si litt om dets historie, hva folk har levd av i tidligere tider og hva folk lever av nå. Hvilken natur vi har? Hvilke fjell har vi her og hvilken fauna finnes på vårt hjemsted.

Skolen blir en tettere del av lokalsamfunnet og lokalsamfunnet blir en tettere del av skolen. Kunnskap om lokalsamfunnet kan gi elevene en innsikt i å se hvilke muligheter som finnes her på stedet. I en analyse av stedets fortid og nåtid så kan man trene opp elevenes entreprenørielle blikk slik at de kan se hvilke muligheter som finnes for å skape nye virksomhet akkurat her. Ofte er det slik at entreprenører på et sted er folk som kommer utenfra og som ser hvilke muligheter og potensialer som finnes akkurat her for å starte en virksomhet. Virksomheten vil nesten uansett på en eller annen måte være knyttet til utnyttelse av lokale ressurser eller lokal kunnskap. Det kan være alt fra kompetanse blant befolkningen, natur og beliggenhet i forhold til turisme, arbeidskraft på stedet, lokalt musikk og kulturliv, lokal mat og mattradisjoner, lokale sagn og fortellinger osv.

Hvordan bruke lokal kunnskap i skolen?

Jeg tror man kan bruke lokale ressurser og omgivelser i alle fag i skolen.

Noen eksempler:

Norsk: Her kan lokale ressurser være lokale forfattere og lokale fortellere. Er stedet omtalt i skjønnlitteratur. I arbeid med uteskole så vil man bruke de ressursene som finnes på et valgt område/lokalitet som ramme for det faglige opplegget.

Matematikk: Også innen matematikk er uteskole en mye brukt arbeidsform der man bruker de ressursene som finnes på et valgt område/lokalitet som ramme for det faglige opplegget.

Lokalsamfunnet kan også brukes som ramme for innhenting av statistisk data. For eksempel ved å ta utgangspunkt i alle foreldre som er knyttet til skolen. Hvor lang vei har de til jobb? Hva jobber de med? Ut i fra de tallene man har innhentet så kan man lage tabeller og grafer. Disse kan så sammenlignes med tall man finner for kommunen, fylket eller landet.

Naturfag: Her kan man ta utgangspunkt i hva som finnes av lokale planter og lokal dyreliv. Er det planter og dyr her i kommunen som er på rødartlista? Hvordan er den lokal geologien? Hvilke bergarter er dominerende? Finnes det spor etter siste istid her i kommunen? Kanskje kan man ta opp et naturfaglig tema og besøke et område med spesielle planter eller geologi på en turdag.

Samfunnsfag: I samfunnsfag så ligger det i fagets oppbygging at man skal bevege seg fra det nære og kjente til det mer fjerne og mer ukjente. I dette ligger det å bli kjent med stedet og dets historie. Hvor ligger stedet? Hva lever folk av her på stedet? Hva har de levd av? Hvordan er den politiske situasjonen her? Hvilke spørsmål har det vært stor debatt rundt de siste årene (intervjue ordføreren via skype)? Hva finnes av virksomheter her i kommunen og hvorfor ligger de her? Hva drives av

landbruk og havbruk? Hvordan er vår kommune sammenlignet med andre kommuner i fylket og landet for øvrig? Hvordan var det her på stedet under ulike historiske perioder?

RLE: Hvilke religioner har vi representert i vår kommune? Hvordan legger vi merke til at det finnes flere religioner? Er det mulig å få noen til å komme til skolen å snakke om sin religion?

Kunst og handverk: Hva finnes av lokale handverkstradisjoner? Hvem er utøverne? Kan de være interessert i et samarbeid med skolen? Er skolen er mulig sted for å videreføre truede lokale handverkstradisjoner? Kanskje kan det være mulig å få til et samarbeide med et lokalt museum.

Musikk: Hva finnes det av lokale musikktradisjoner, av folkemusikk, lokale musiker, lokale sanger og viser? Finnes det truede lokale sangskatter? Er de lokale musikerne interessert i et samarbeid med skolen?

Mat og helse: Hva finnes det av lokale mattradisjoner, og lokale foredlingsteknikker? Hvem i lokalsamfunnet er det som kan dette? Er de interessert i et samarbeid? Kanskje kan man lage en lokal kokebok (på nettet?) Finnes det matprodusenter i kommunene i dag? Er det råvareproduksjon eller blir produktene videreforedlet i kommunen?

Er deres skole interessert i å sette i gang et utviklingsprosjekt for og systematisk registrere og bruke lokale kunnskap aktivt i skolen?

For å være ærlig så har jeg ikke fått forsket på dette ennå. Jeg ønsker å komme i gang med et pilotprosjekt med dette temaet. Men da er jeg avhengig av en skole (eller flere) som ønsker å sette i gang et utviklingsprosjekt.

Utgangspunktet for et eventuelt samarbeid om dette må være at dette er noe dere vil gjøre. Hvis dere kommer fram til at dere kunne tenke dere å sette i gang et prosjekt. Så må lage en prosjektskisse som sier noe om målet for prosjektet og hvilken tidsramme prosjektet ska ha. Hva dere skal gjøre og hvilken rolle jeg (og kanskje andre fra høgskolen) eventuelt skal ha. Hvordan prosjektet skal dokumenteres og evalueres?

Litteraturliste:

Bauman, Zygmunt (2001): *Flytende modernitet*. Vidarforlaget. Oslo.

Gerver, Richard (2010): *Creating Tomorrow`s Schools Today. Education – Our Children – Their Futures*. Continuum International Publishing Group. London.

Holt-Jensen, Arild (2007): *Hva er geografi?* Universitetsforlaget. Oslo

Kunnskapsdepartementet (2006): *Kunnskapsløftet. Den generelle delen av læreplanen*. KD. Oslo.

Kunnskapsdepartementet (2006): *Kunnskapsløftet. Læreplan for grunnskolen og videregående opplæring*. KD. Oslo

Lønning, Dag Jørund (red) (2003): *Den Norske bygda og den store verden. Om lokal utvikling i ei global tid*. Telemarksforskning. Bø i Telemark.